

SVEOBUH VATAN POGLED

PREMIJERE
FESTIVALI
RAZGOVORI
MI U SVUETU

VOX
HISTRIONIS

AKTUALNOSTI
ANEKDOTE
TEORIJA

NOVE KNJIGE

SJEĆANJA
DRAME

Dani Hvarškoga kazališta – Hrvatska književnost i kazalište i avangarda dvadesetih godina 20. stoljeća HAZU, Književni krug Split, Zagreb–Split, 2004.

U svibnju ove godine po trideseti, jubilarni put održan je znanstveni skup *Dani Hvarškoga kazališta*. Obilježavajući 360. godišnjicu Hvarškoga kazališta, pokrenut je on još davne 1974. godine inicijativom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, današnjeg Književnog kruga Split, Filozofskog fakulteta u Zadru te grada Hvara. Danas pak pred nama kao rezultanta tog dugogodišnjeg djelovanja stoji impozantna serija knjiga *Dani Hvarškoga kazališta* bez kojih se, kako s pravom ističe predsjednik odbora Dana Hvarškoga kazališta Nikola Batušić, više ne može pisati ni povijest hrvatske književnosti, ali ni povijest hrvatske kulture. Jer, u trideset dosad objavljenih zborničkih svezaka uvezano je gotovo dvanaest tisuća stranica, tiskano je preko devet stotina priloga koje potpisuju dvjesto četiri autora triju hrvatskih znanstvenih naraštaja – od samih akademika, sveučilišnih profesora, članova znanstvenih instituta, do asistenata i današnjih znanstvenih novaka. Prvih dvanaest zbornika obuhvaćenih ciklusom *Stoljeća hr-*

vatske dramske književnosti i kazališta posvećeno je pritom isključivo teatrološkim temama. Trinaestom knjigom započinje drugi ciklus *Grada i eseji o hrvatskoj poeziji* unutar kojeg slijede četiri monografska zbornika usredotočena na interpretacije autora starije hrvatske književnosti (Hanibala Lucića, Nikolu Nalješkovića, Mavra Vetranovića i Marka Marulića). U novijem pak dobu na znanstvenim skupovima prišlo se sustavnom izučavanju stilskih razdoblja hrvatske književnosti i kazališta – kronološkim redom od vremena humanizma, protestantizma i reformacije, preko kajkaviane, baroka, hrvatske književnosti 18. stoljeća, literature uoči i u doba preporoda, ilirizma-romantizma, realizma, hrvatske moderne pa sve do dvadesetih godina 20. stoljeća.

Najnoviji svezak kojim se ujedno i obilježava trideseta godišnjica Dana Hvarškoga kazališta *Hrvatska književnost i kazalište i avangarda dvadesetih godina 20. stoljeća* logičan je slijed nakon dvanaeste knjige ponešto u tematskom smislu izmijenjenih Dana Hvar-

koga kazališta. Jer, kako sam već i spomenula, za razliku od ciklusa *Stoljeća hrvatske dramske književnosti i kazališta* koja su u širokom kontekstu obuhvaćala istraživanja i proučavanja arhivske građe za povijest hrvatske drame i kazališta, teoretska promišljanja pojedinih dramskih ostvarenja te analizu kazališne prakse, novi ciklus osim isključivo teatroloških radova koji iz raznih perspektiva pokušavaju kontekstualizirati kazališna kretanja na našim prostorima, objavljuje i priloge koji, posebice nakon šesnaeste knjige, opisuju pojedina stilska razdoblja hrvatske i književnosti i kazališta. Slijedeći takve pretpostavke najnoviji zbornički svezak o nadasve specifičnom, tzv. avangardnom razdoblju naše književnosti započinje studijom vrsnog znalca hrvatskog kazališnog avangardnog pokreta Branimira Donata koji u svom radu pod naslovom *Performans kao oblik komunikacije hrvatske 'Dade' i njenih inačica s javnošću*, kontekstualizirajući ponajprije hrvatski dadaistički pokret u europske okvire, analizira djelovanje ne samo iznimno provokativnog i široj publici uglavnom dobro znanog utemeljitelja zenitizma Ljubomira Micića već i niza drugih sudionika tog izrazito javno djelatnog pokreta – posebice onog Marijana Mikca. Iz njegove korespondencije upućene Miciću s njegovih putovanja provincijom gdje organizira zenitističke večeri autor iščitava za povijest i sociologiju hrvatske avangarde nadasve poticajne činjenice. Iz ovog Donatova teksta, kao uostalom i iz radova koji slijede – Pavličičeve studije o Krležinu eseju o Proustu, Viskovićeve o Krležinoj političkoj esejistici, Stamaćeve pod naslovom *Tin Ujević o stanju duha dvadesetih godina* te one Branke Brlečić-Vujić *Gorenčevićeva ekspresionistička paradigma* ocrtava se važna i dosad u svakom slučaju neistražena linija eksplicitnog poetičkog mišljenja oko koje su se u to doba hrvatske književnosti, tj. kazališta vodile rasprave za novu umjetnost, književnost i kulturu, za novo društvo uopće.

O avangardi kao izrazito antinormativnom, žanrovski heterogenom, antikanonskom, osporavateljskom, antielitističkom književnom pravcu svjedoči briljantan tekst *"Par nas s Parnasa" ili kako je Krešimir Kovačić nacrtao bradu i brkove modernim hrvatskim liricima* Dunje Fališevac u kojem autorica teorijski promišljeno i sustavno daje iscrpan prikaz te, nazovimo je tako, parodične *amblemate* hrvatske avangardne književnosti koja po njezinu sudu stoji na ishodišnom mjestu avangardnih koncepcija književnosti. Da "propadanje u trivijalno" i "žonglerstvo na rubu kiča" prepoznato u Ko-

vačićevoj zbirci nije tek slučajna činjenica već, naprotiv, tipično svjedočanstvo poetičkih težnji avangardnog doba govori i rad Helene Sablić Tomić posvećen popularnim knjigama o životu poznatog slavonskog razbojnikajunaka Čaruge.

Poeziji dvadesetih godina posvećeni su tekstovi Gorana Rema i Nikice Kolumbića. Cilj prvospomenutog autora pritom jest pokušaj iznalaženja odgovora na pitanje na koji se način motiv smrti u svojoj složenoj problemskoj i semantičkoj izvedenici toposa zlokobne *ceste smrti* u stihovima A. B. Šimića, S. Tomašića, A. Cesarca, M. Feldmana, V. Majera, G. Krkleca, D. Cesarica, M. Matijaševića postavlja spram u poeziji bitno starijeg toposa *puta nebeskog*. Kolumbić pak svoju pažnju upućuje k dijalektalnoj zbirci *Bodulske pisme* Pere Ljubića držeći je nesumnjivim novitetom na našem književnom nebu.

Tekst Tomislava Brleka okreće se proznom stvaralaštvu avangardnog razdoblja, točnije *Isušenoj kaljuži* Janka Polića Kamova, "nikamo ne pripadajućem romanu" (napisan je između 1906. i 1909., a prvi puta u cijelosti objavljen tek 1957.) kojeg, po sudu autora, ipak valja smjestiti u kontekst desetljeća kome je kronološki bio namijenjen. Ne upuštajući se u procjene tko je, kada i kako mogao ili htio čitati taj "pomno strukturirani" Kamovljev rukopis, Brlek polemički oštro i teorijski intrigantno osporava u književnoj kritici vrlo često spominjanu tvrdnju o *Isušenoj kaljuži* kao izrazitom primjeru "nediscipliniranog pisanja". Studija Milovana Tatarina *Što žene žele ili ponešto o feminizmu dvadesetih godina prošlog stoljeća* otvara na neki način osobiti tematski blok ovog zbornika posvećen tematiziranju "ženskog pitanja" unutar korpusa hrvatske literature dvadesetih godina. Dok Tatarin pritom iscrpno ispituje "feminističko pitanje" na stranicama romana ne samo hrvatskih spisateljica već i nekolicine muških autora, Lucija Ljubić usredotočuje svoje zanimanje na ženske likove u hrvatskim ekspresionističkim dramama (dajući prednost poznatijim dramskim ostvarenjima), a Ljiljana Ina Gjurgjan u radu *Od Eve do Laure* na reprezentaciju žene u Krležinu književnom opusu.

Potaknut činjenicom da je jedna od središnjih tema avangardnih pisaca svakako ona o Kristovoj mucu, Darko Gašparović istražuje preobrazbe prikazanijskog žanra u dramama T. Strozija, K. Mesarića, S. Mihalića, T. Prpića i J. Kulundžića. Cvijeta Pavlović odgovara na pitanje na koji je način prvo redateljsko iskustvo, Claude-ova *Blagovijest*, ostavilo traga na dramsko stvarala-

stvo Tita Strozija. O *Sjenama*, neobičnoj fantastičnoj igri Ljube Babića objavljenoj 1923. godine na stranica-
Savremenika (prema kojem se i donosi tekst dra-
 me u prilogu studije), vrlo iscrpno izlaže Nikola Batušić,
 dok Branko Hećimović rekonstruira velike i avangardne
 glumačke kreacije Vike Podgorske kojima se ova glu-
 mica već u dvadesetim godinama dokazuje kao “prva
 glumica koja je na hrvatskoj pozornici utjelovila lik osvi-
 ještene žene”. Kosorovu dramskom stvaralaštvu po-
 svećena su u ovom zborniku dva rada – dok Ivica Ma-
 tičević identificira razine avangardnoga u njegovoj dra-
 mi *Rotonda*, Marica Grigić iscrpno analizira do sada ne-
 poznatu autorovu dramu *Carneval* te svojim radom iz-
 nosi ujedno i zanimljive teze u vezi Kosorove nomina-
 cije za Nobelovu nagradu. Temeljem uvida u ostavštinu
 pohranjenu u arhivu Odsjeka za povijest hrvatske knji-
 ževnosti HAZU, Antonija Bogner Šaban osvjetljava Mila-
 na Marjanovića kao pisca, kritičara i osobu koja se želi
 afirmirati i u američkom književnom životu te posebnu
 pozornost obraća na njegove jednočinke *Tlavatâ*, *Fra*
Ginepro i *Colonel Duty* iz triptiha *Silnici*, kao i na tro-
 činski komad *Besposlen svijet* koji po njezinu sudu či-
 ne poetički izdvojenu cjelinu unutar njegova dramskog
 opusa. Martina Petranović ispituje dramsko-kazališne
 manifestacije materijalizacije snova, podsvijesti, vizija i
 prividenja te lica onkraj zbilje u hrvatskoj drami (kao,
 naravno, i u njezinim kazališnim realizacijama) drugog
 i trećeg desetljeća 20 stoljeća. Nacrt, pak, za studiju
 Ane Lederer vrijedan je prinos o hrvatskoj scenografiji
 spomenutog doba kojim autorica, između ostalog, izvr-
 sno nadopunjava većinu dosad spomenutih radova po-
 svećenih drami i kazalištu, posebno onih u kojima se
 kroz scenografsku vizuru Vasilija M. Uljanišćeva razma-
 tra realizacija kazališnih predstava T. Strozija, K. Me-
 sarića, A. Muradbegovića.

Nakon ovog bogatog i raznorodnog bloka posveće-
 nog hrvatskoj drami i kazalištu, u svezak su uključeni i
 tekstovi s drugih društveno-humanističkih, ali i prirod-
 nih znanosti koji svojim prilozima bitno obogaćuju sa-
 znanja o sredini i zbivanjima u kojima su književna dje-
 la nastajala. Ponajprije, riječ je o radu Stanislava Mari-
 janovića o dosad nepoznatim i u nas neregistriranim ra-
 dovima poznatog kroatista, slavista i filologa Dragutina
 Prohaske nastalim i objavljenim u Pragu od 1920. go-
 dine. Području sociologije književnosti posvećen je rad
 Helene Peričić u kojemu autorica razotkriva razloge za-
 stupljenosti poznatog britanskog književnika Georgea
 Bernarda Shawa u hrvatskoj kritici (čemu prilaže iscrp-

nu bibliografiju radova posvećenih tom autoru od 1914.
 do 1940. godine). Glazbenom kazalištu posvetio je
 svoje istraživanje Nedjeljko Fabrio koji analizira posljed-
 nju fazu stvaralaštva Milutina Cihlara Nehajeva kada
 nastaju njegova kapitalna djela: *Suton opere*, *Igor Stra-
 vinski*, *Svršetak muzike* i *Umjetnost stoljeća*. Temi, pak,
 nesumnjivo važnoj, no vrlo često zanemarenoj, dužnu
 pažnju daje Anatolij Kudrjavcev svojim tekstom *Split-
 ske i ostale slabosti u libretima Ive Tijardovića*. I, napo-
 kon, posljednji u nizu radova izglasanih na ovogodišnjim
 Danima Hvarškoga kazališta vezan je uz ime poznatog
 i u svoje doba u našoj intelektualnoj sredini iznimno po-
 pularnog prirodoslovca Frana Bubanovića koji je svojim
 radovima o štetnosti teozofskih i antropozofskih gledi-
 šta u hrvatskom društvu, kao i o nužnosti razlikovanja
 područja prirodne znanosti i prirodne filozofije pokazao,
 kako i tvrdi autorica Snježana Paušek-Badždar, da se
 krajem 19. i početkom 20. stoljeća u Hrvatskoj prida-
 valo potpuno pogrešno značenje mjestu prirodnih zna-
 nosti u društvu. Zbornik zaključuje iscrpna bibliografija
 Dana Hvarškoga kazališta od 1975. do 2004. godine
 Nevenke Bezić-Božanić.

Na kraju nam valja još samo dodati da je ovogodiš-
 nji, trideseti svezak Dana Hvarškoga kazališta potvrda
 ne samo hvale vrijednoga kontinuiteta već i iznimne
 kvalitete proizišle iz sučeljavanja raznorodnih ideja i pri-
 stupa, interdisciplinarnih međuprožimanja. Identitet knji-
 ževnog razdoblja dvadesetih godina 20. stoljeća odre-
 đen je u njemu ne samo opisom njegovih implicitnih od-
 rednica, tj. samih književnih djela (osvježenih pridoda-
 nim neobjavljenim tekstovima i ulomcima iz nedovoljno
 poznatih ostvarenja), već i vrsnim teatrološkim analiza-
 ma, kao i eksplikacijom eksplicitnog poetičkog mišlje-
 nja oko kojeg su se vodile polemike za novu umjetnost,
 kulturu, za novo društvo. Jedinostveni sinkretizam naj-
 novijeg zbornika znalački je tako uspostavljen između
 književne povijesti, teatrologije, dramatologije, teorij-
 skih promišljanja, ali i istraživanja s drugih područja
 društveno-humanističkih kao i prirodnih znanosti, čime
 je ostvaren sveobuhvatan, budućim istraživačima na-
 dasve poticajan pogled na cjelokupni nacionalni knji-
 ževni, kulturni i društveni kontekst dvadesetih godina
 prošloga stoljeća.

PREMUERE
 FESTIVALI
 RAZGOVORI
 MI U SVUETU
 VOX
 HISTRIONIS
 AKTUALNOSTI
 ANEGDOTE
 TEORIJA
 NOVE KNJIGE
 SJEAČANJA
 DRAME